

УДК 342.9:341.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.11>

ДОКТРИНА НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Гришина Н.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0001-6828-5338

Гришина Н.В. Доктрина належного урядування: становлення та роль у діяльності публічної влади.

У статті розглянуто становлення та розвиток концепції належного урядування (good governance) у міжнародних документах та актах Європейського Союзу, а також розкрито її зміст як сукупності вимог до діяльності публічної влади. Мета публікації полягає в узагальненні положень міжнародних документів, у яких визначаються принципи належного урядування, і в поясненні їх значення для організації роботи публічної адміністрації та взаємин із особами. Матеріалом дослідження є документи Світового банку, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, а також документи програми SIGMA, підготовлені Організацією економічного співробітництва та розвитку спільно з Європейським Союзом. Показано, що у документах Світового банку належне урядування пов'язується з вимогами до спроможності публічної влади забезпечувати передбачуваність рішень, відкритість процедур і відповідальність посадових осіб. У документах ООН концепція розкривається через вимоги участі громадян, підзвітності, дотримання прав людини та забезпечення справедливих процедур у сфері публічного управління. У документах Ради Європи належне урядування подано як сукупність принципів демократичного врядування, що орієнтують діяльність публічних інституцій на законність, прозорість, етичну поведінку посадових осіб і відповідальність перед суспільством. Окремо висвітлено значення матеріалів SIGMA для формування узгоджених вимог до публічної адміністрації. Розглянуто визначені у цих документах принципи надійності та передбачуваності, відкритості та прозорості, підзвітності, ефективності й результативності. Пояснено, що зазначені принципи використовуються як орієнтири для побудови адміністративних процедур, підготовки та ухвалення рішень, розгляду звернень і вирішення індивідуальних справ. У статті також зазначено, що в українській науковій літературі питання принципів належного урядування висвітлювалися в межах досліджень з публічного управління та права, однак аналіз саме міжнародних документів і актів Європейського Союзу як джерел формування цієї концепції подається фрагментарно. Це зумовлює потребу у цілісному огляді таких актів і узагальненні їх положень.

Ключові слова: принципи, принципи адміністративного права, належне урядування, принципи «good governance», публічна влада, публічна адміністрація, міжнародні акти, Європейський Союз, SIGMA, Рада Європи.

Hryshyna N.V. The doctrine of good governance: formation and role in the activity of public authority.

The article examines the formation and development of the concept of good governance in international documents and acts of the European Union, and also reveals its content as a set of requirements for the activity of public authority. The purpose of the publication is to generalize the provisions of international documents that define the principles of good governance and to explain their significance for the organization of the work of public administration and its relations with individuals. The research material consists of documents of the World Bank, the United Nations, the Council of Europe, as well as documents of the SIGMA

Programme prepared by the Organisation for Economic Co-operation and Development in cooperation with the European Union. It is shown that in the documents of the World Bank, good governance is associated with requirements for the capacity of public authority to ensure predictability of decisions, openness of procedures, and responsibility of officials. In the documents of the United Nations, the concept is disclosed through requirements of citizen participation, accountability, respect for human rights, and the provision of fair procedures in the field of public administration. In the documents of the Council of Europe, good governance is presented as a set of principles of democratic governance that orient the activity of public institutions toward legality, transparency, ethical conduct of officials, and responsibility to society. Special attention is paid to the significance of SIGMA materials for the formation of coordinated requirements for public administration. The article considers the principles defined in these documents, namely reliability and predictability, openness and transparency, accountability, efficiency, and effectiveness. It is explained that these principles are used as guidelines for the organization of administrative procedures, preparation and adoption of decisions, consideration of applications, and resolution of individual cases. The article also notes that in Ukrainian academic literature the principles of good governance have been addressed within studies of public administration and law; however, the analysis of international documents and acts of the European Union as sources shaping this concept is presented in a fragmented manner. This determines the need for a comprehensive review of such acts and a generalization of their provisions.

Key words: principles, principles of administrative law, good governance, “good governance” principles, public authority, public administration, international acts, European Union, SIGMA, Council of Europe.

Постановка проблеми. Подальша розбудова України як демократичної правової держави вимагає новаторського переосмислення взаємодії між публічною владою та громадянським суспільством. Це передбачає створення нових форм їхньої співпраці, де людина, її права, свободи, потреби та можливості посідають центральне місце поряд із суспільними цінностями. Така концепція ґрунтується на загальносвітових тенденціях визнання людини, її прав, свобод та інтересів, як найвищої соціальної цінності та на трансформації уявлень про ефективність публічного адміністрування, що відбулися наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Запровадження нових моделей адміністрування, процеси децентралізації та деконцентрації влади, орієнтація на впровадження публічно-сервісної діяльності сприяли підвищенню ефективності функціонування органів публічної адміністрації. Досвід реформ, зокрема в країнах Європейського Союзу, підтверджує зростання якості діяльності публічної адміністрації через впровадження принципів належного урядування.

У сучасних умовах європейська концепція належного урядування (good governance) набула в Україні значного поширення та важливості, оскільки вона відображає якісно-кількісні характеристики правовідносин між органами публічної адміністрації та приватними особами. Ця концепція слугує основою для побудови ефективної взаємодії між публічною владою та суспільством, містить принципи, які формують фундамент належного урядування, і які є важливими орієнтирами зміцнення довіри до державних інститутів і створення умов для сталого розвитку, особливо в подальшій повоєнній відбудові України та її євроінтеграційних прагнень.

Процес повоєнної відбудови України посилює необхідність застосування принципів належного урядування в публічній адміністрації, щоб забезпечити ефективне відновлення соціально-економічної інфраструктури та захист прав громадян. У цей період публічна влада має зосередитися на прозорості, підзвітності та залученні громадянського суспільства до прийняття рішень, що сприятиме відновленню довіри до державних інститутів. Застосування ринкових механізмів управління, адаптованих до повоєнних реалій, разом із децентралізацією дозволить оптимізувати розподіл ресурсів і прискорити відбудову на місцевому рівні. Належне урядування в публічному адмініструванні сприятиме ефективній координації зусиль між органами влади, міжнародними партнерами та громадськістю, забезпечуючи не лише відновлення інфраструктури, але й створення умов для сталого розвитку та підвищення якості життя громадян.

Стан опрацювання проблематики. Питання принципів належного урядування розглядаються в працях українських науковців у межах досліджень з публічного управління та права. У наукових працях з публічного управління відповідну проблематику висвітлювали Антонов А., Приходько І., Антонова Л., Волинець С.С., Кулик І.О., Шаульська Г.М., Зозуля В.О., Ніколіна І.І., Герасимюк К.Х., Марцинюк О.В., Кіріченко Ю.Н., Кухарева Г., Жмур Н.В., Шмаленко Ю.І., Шев-

чук Б., Капленко Г., Стасюшин А., Пухтецька А. У юридичних дослідженнях принципи належного урядування аналізували Сітар Д.В., Радишевська О.Р., Цимбалюк В.І., Галіцина Н., Гришина Н.І., Дніпров О., Марчук В.В., Савіцька В.В., Берзанюк Я.О., Бережна К.В., Бедний О.І., Глазун О., Ткаля О.В., Демідова М.О., Муза О., Павлов Н.С., Ходацький С.Ю., Дояр Є.В., Ковтун А.В., Проневич О.С., Коляда Т.А. Водночас питання становлення та розвитку доктрини належного урядування в міжнародних правових актах та актах Європейського Союзу, а також зміст і значення цих документів для формування доктрини належного урядування, у наукових працях не отримали системного висвітлення.

Метою дослідження є з'ясування змісту та особливостей становлення доктрини належного урядування на основі міжнародних документів і визначення її значення для організації та діяльності публічної влади.

Виклад основного матеріалу. Належне урядування (Good Governance) розглядається у сучасній юридичній науці як один із фундаментальних принципів організації публічно-правових відносин та функціонування публічної влади. Його поява, утвердження у правових системах різних держав, а також поступове провадження в нашій державі свідчать про те, що ця концепція перебуває на стадії формування та доктринального осмислення [1, с. 98]. Вирішення завдання побудови оптимальної моделі належного урядування є одним із важливих завдань сучасної науки адміністративного права, адже ефективність функціонування держави значною мірою залежить від здатності органів публічної влади забезпечувати баланс між публічними та приватними інтересами, забезпечуючи реалізацію принципу верховенства права [2].

Вперше офіційне використання терміна «good governance» пов'язують із доповіддю Світового банку Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth (1989). У документі наголошено, що макроекономічної стабілізації та інфраструктурних інвестицій недостатньо без інституційно спроможної влади, яка забезпечує підзвітність, прозорість і верховенство права; саме це було названо «good governance» як передумовою поступу країн Африки на південь від Сахари [3].

Потім цей термін було використано у виданні Світового банку «Governance and Development» (1992), де управління визначено як «спосіб, у який здійснюється влада в управлінні економічними та соціальними ресурсами країни для розвитку». У цій праці вперше сформульовано тезу про те, що технічна ефективність економічних рішень не гарантує розвитку без забезпечення прозорості, підзвітності та правової визначеності. Отже, «good governance» тут постає не просто адміністративним стандартом, а нормативним критерієм якісного управління, що має бути підґрунтям для економічної стабільності та легітимності влади [4].

Подальше поширення досліджуваного нами терміну у міжнародному праві пов'язане з діяльністю Організації Об'єднаних Націй.

У Програмі ООН «Governance for Sustainable Human Development» (1997) концепція належного урядування представлена як нормативно-практична модель організації суспільного життя, яка поєднує принципи демократії, участі громадян, підзвітності та справедливого розподілу суспільних благ. Документ визначає належне урядування як управління політичною, економічною та адміністративною владою з метою забезпечення розвитку людини та гідних умов життя для всіх членів суспільства [5].

Наступним важливим правовим актом є Декларація тисячоліття ООН (Резолюція Генеральної Асамблеї № 55/2 від 8 вересня 2000 р.). У ній «good governance» згадується поряд із демократією та правами людини як одна з основ розвитку суспільств [6]. У Декларації наголошено, що належне урядування є передумовою для досягнення Цілей розвитку тисячоліття, а отже, має політико-правове значення, яке не обмежується економічною сферою.

Важливими є правові акти, які в різні роки приймалися Радою Європи та Європейською Комісією і які заклали основи становлення та розвитку концепції належного урядування.

Прийняття Європейською Комісією у 2001 році документа «Європейське управління – Біла книга» стало поворотним моментом у формуванні сучасного європейського розуміння належного урядування (good governance) [7]. У цьому документі було вперше системно визначено принципи та механізми, покликані зробити діяльність інституцій Союзу прозорішою, ефективнішою і ближчою до громадян. «Біла книга» фактично започаткувала перехід від технократичної моделі функціонування Європейського Союзу до людиноцентричної моделі урядування.

Не можна не звернути увагу на наступний акт - Документ Ради Європи «12 Principles of Good Democratic Governance» (2008 р.) у якому концепцію good governance представлено як систему

нормативних засад демократичного врядування, які визначають не лише формальні вимоги до діяльності публічних інституцій, а й морально-правові орієнтири поведінки посадових осіб, спрямовані на служіння суспільству. Метою прийняття цього документу є формування якісної моделі врядування, орієнтованої на людину, і яка поєднує політичну, етичну поведінку посадових осіб та результативність публічної політики. Аналіз «12 Principles of Good Democratic Governance» (2008) дає підстави стверджувати, що в ньому *good governance* подано як цілісну правову концепцію, зорієнтовану на становлення демократичної та відповідальної публічної влади, заснованої на повазі до людської гідності, верховенстві права й участі громадян у ухваленні рішень[8].

Важливим етапом становлення сучасного розуміння принципів належного врядування стало залучення Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка з кінця XX століття активно впроваджує нові стандарти ефективної, прозорої та відповідальної публічної влади. У межах спільної ініціативи Європейського Союзу та ОЕСР – Програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA) – у 1999 році було прийнято «The SIGMA Programme: Administrative Law Principles and the European Administrative Space» (OECD, 1999) у якому визначено базові принципи адміністративного права та формування спільного європейського простору[9].

У «The SIGMA Programme: Administrative Law Principles and the European Administrative Space» системно обґрунтовано концепцію європейського адміністративного простору (European Administrative Space) як сукупності спільних інституційних засад, адміністративних процесів, стандартів публічної служби та цінностей, що забезпечують однаковий рівень надійності та передбачуваності діяльності влади в усіх країнах-членах. У першій частині звіту визначено чотири фундаментальні принципи адміністративного права, що становлять основу належного врядування: 1) надійність і передбачуваність (*reliability and predictability*); 2) відкритість і прозорість (*openness and transparency*); 3) підзвітність (*accountability*); 4) ефективність та результативність (*efficiency and effectiveness*) [10].

Узагальнюючи зміст документа SIGMA, можна дійти висновку, що він формує концептуальні засади європейського адміністративного простору та публічного адміністрування, в основі якого лежить верховенство права та юридична підпорядкованість діяльності публічної влади принципам законності, добросовісності, пропорційності, ефективності, відкритості та підзвітності. «The SIGMA Programme: Administrative Law Principles and the European Administrative Space» не лише окреслює теоретичну основу європейського адміністративного права, а й виконує функцію методологічного орієнтира для модернізації національних адміністративних систем. Його положення становлять своєрідний кодекс поведінки для органів публічної влади, створює орієнтири для розвитку урядування відповідно до європейських стандартів.

Наступним правовим актом є *Principles of Public Administration* (2023), підготовлений програмою SIGMA за участю ОЕСР та Європейського Союзу, і який відіграє провідну роль у модернізації європейського адміністративного права та у формуванні доктрини належного врядування. *Principles of Public Administration* стали не просто методологічним орієнтиром, а цілісною системою правових і управлінських стандартів, які призначені забезпечити збалансоване функціонування публічної влади на всіх рівнях – від центрального до місцевого [10; 11].

Principles of Public Administration (2023) виконують роль всеєвропейського еталона правового регулювання публічної влади. Вони з'єднують загальні принципи адміністративного права з вимогами сучасного врядування, впроваджують спільні правила, стандарти оцінювання якості діяльності публічної влади та спрямовують національні реформи у правове русло, де верховенство права, відкритість і підзвітність влади переходять із рівня декларацій у площину повсякденної адміністративної практики.

Таким чином, міжнародні документи відображають формування концепції належного урядування як сукупності вимог до діяльності публічної влади. У документах Світового банку увага зосереджувалася на необхідності існування ефективної та відповідальної публічної влади для забезпечення стабільного розвитку держави. Матеріали Організації Об'єднаних Націй визначили належне урядування як умову реалізації демократії, прав людини, участі громадян у прийнятті рішень і підзвітності влади. Акти Ради Європи закріпили принципи демократичного врядування та загальні орієнтири поведінки посадових осіб у публічній сфері. Документи програми SIGMA, підготовлені Організацією економічного співробітництва та розвитку спільно з Європейським Союзом, систематизували вимоги відкритості, прозорості, підзвітності, передбачуваності та ре-

зультативності. У сукупності ці акти формують нормативну основу для розвитку та вдосконалення національних систем публічної влади відповідно до міжнародних стандартів.

Висновки. Отже, належне врядування є правовою доктриною, яка встановлює загальні правила діяльності публічної влади та забезпечує юридичні гарантії для осіб у взаєминах із публічною адміністрацією. Її зміст становлять принципи й стандарти, закріплені в нормах міжнародного права та в актах Європейського Союзу. Ці положення є обов'язковими для органів публічної влади, оскільки визначають, як саме мають ухвалюватися рішення, якими мають бути процедури, і які вимоги мають дотримуватися під час розгляду звернень та вирішення індивідуальних справ. Впровадження доктрини належного врядування передбачає, зокрема, прозорість дій публічної адміністрації, обґрунтованість рішень, недопущення свавілля, рівне ставлення до осіб та дотримання принципу правової визначеності. Вона також вимагає, щоб особа мала реальну можливість бути вислуханою, отримати зрозуміле пояснення причин рішення та скористатися засобами його оскарження. У такий спосіб належне врядування виступає орієнтиром для здійснення адміністративних процедур і водночас критерієм організації діяльності публічної адміністрації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болотіна Є.В., Нікітенко А.В. Сучасні західні концепції управління та моделі публічного адміністрування. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1(47). С. 96–100. URL: [http://www.evd-journal.org/download/2017/1\(47\)/pdf/13-Bolotina.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2017/1(47)/pdf/13-Bolotina.pdf).
2. Гордон М.В., Оленцевич Н.В., Колісник І.О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1207>.
3. World Bank. Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth. Washington, DC, 1989. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/498241468742846138/pdf/multi0page.pdf>.
4. World Bank. Governance and Development. Washington, DC, 1992. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/604951468739447676/pdf/multi-page.pdf>.
5. United Nations. Governance for Sustainable Human Development: An Integrated Paper on the Highlights of Four Regional Consultation Workshops on Governance for Sustainable Human Development. 1997. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3831662?ln=fr&v=pdf>.
6. United Nations General Assembly. Millennium Declaration: Resolution A/RES/55/2 (8 September 2000). 2000. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_55_2.pdf.
7. European Commission. European Governance: A White Paper : Communication from the Commission, COM(2001) 428 final, 25 July 2001. 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/white-paper-on-governance.html>.
8. Council of Europe. 12 Principles of Good Democratic Governance. 2008. URL: <https://rm.coe.int/12-principles-of-good-democratic-governance/1680a3e6f0>.
9. SIGMA (OECD). European Principles for Public Administration. 1999. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/1999/01/european-principles-for-public-administration_g17a1de4/5kml60zwd7h-en.pdf.
10. SIGMA (OECD; European Union). The Principles of Public Administration. Paris, 2023. URL: https://www.sigmaweb.org/content/dam/sigma/en/publications/reports/2023/11/the-principles-of-public-administration_5e68f805/7f5ec453-en.pdf.
11. OECD. The Principles of Public Administration. Paris, 2023. URL: <https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 03.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Гришина Н.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0